

Erkki Melartinin 1. sinfonia, c-molli (op. 30, nro 1)

Säveltäjä **Erkki Melartinin** (1875–1937) kuudesta sinfoniasta viisi ensimmäistä vuosilta 1902–1916 edustavat saksalaiseen orkesteritraditioon nojautuvaa, kansallisromanttista suomalaista sävellyksperinnettä. Aikoinaan niiden kantaesitykset muodostuivat suuriksi isänmaallisiksi juhlatilaisuuksiksi **Jean Sibeliuksen** myötä syntyneen kansallisen sinfoniakonserttien lajityypin mukaisesti. Tunnusmerkittävä näissä konserteissa oli säveltäjän välitön läsnäolo. Se tarkoitti, että sävellyskonserteissaan Melartin johti itse kaikkien sinfonioidensa ensiesitykset ja sai helsinkiläisyleisöltä poikkeuksetta suuret suosionosoitukset ja ylenpalttiset kukkatervehdykset. Ajankohdan musiikkikriitikotkin antoivat Melartinin sinfonioille suurta tunnustusta.

Melartin tunsi olevansa kutsumukseltaan ensisijaisesti säveltäjä, vaikka hän toimi myös ammattimaisena kapellimestarina, musiikinteorian ja sävellyksen opettajana sekä vuodesta 1911 alkaen 25 vuoden ajan nykyiseksi Sibelius-Akatemiaksi kehittyneen konservatorion johtajana. Melartinin laajassa tuotannossa erityisesti hänen sinfoniensa, viulukonserttinsa, sinfoninen runonsa *Traumgesicht*, sävelrunonsa *Marjatta* sekä oopperansa *Aino* ovat taiteelliselta painoarvoltaan merkittäviä teoksia, mutta joutuivat säveltäjän kuoleman jälkeen ja sodanjälkeisen modernismin vuosina konserttielämässämme varjoon. Kun sinfonioita ei ole aikoinaan kustannettu eikä 6. sinfoniaa lukuun ottamatta koskaan painettu, kynnys teosten esille ottamiseen ja niihin tutustumiseen on ollut myöhemmin pitkään tarpeettoman korkea.

Esikoissinfoniansa säveltämisen 26-vuotias Erkki Melartin aloitti kaksivuotisen Wienin-opiskelunsa lopulla huhtikuussa 1901. Perusteellisten koti- ja ulkomaisten sävellysopioiden jälkeen häneltä jo odotettiin näyttöjä tämän orkesterimusiikin arvostetun lajityypin parissa, olihan myös Sibelius säveltänyt *Kullervonsa* ulkomaisten opintojensa päätteeksi. C-molli-sinfonian ensimmäinen osa valmistuikin heinäkuussa Wienissä. Melartinilla oli kuitenkin Helsinkiin palattuaan heti paljon musiikinteorian opetusta **Martin Wegeliuksen** johtamassa musiikkiopistossa ja hän sai useita sävellystilauksia. Sinfonian säveltämiseen ei siksi ollut heti aikaa, vaan se valmistui vasta seuraavan vuoden lokakuussa 1902.

Melartinin ensimmäinen oma sävellyskonsertti toteutui yliopiston juhlasalissa maaliskuun 7. päivänä 1903, kun hän oli saanut soviteltua aikatauluja filharmonisen orkesterin johtajan **Robert Kajanuksen** kanssa. Harjoitukset olivat alkaneet helmikuussa, ja hyvin vähän kapellimestarikokemusta hankkinut Melartin sekä harjoitutti orkesterin että johti itse konserttinsa. Itseltään selvänä pääteoksena oli ensimmäisen sinfonia. Muina numeroina olivat näytelmämusii-

kin *Pohjolan häät* (op. 179) alkusoitto sekä 16. osa, *Valon tarina*, mieskuorolle ja orkesterille. Näytelmämusiikki oli sävelletty vuotta aikaisemmin valmistuneen Kansallisteatterin vihkiäisjuhlaa varten. Konserttiinsa Melartin muokkasi nämä osat suurelle orkesterille.

Sävellyskonsertti sai yleisöltä myrskyisät suosionosoitukset. ”Ihastus oli suuri, ja sain kukkalähetyksiä ja lahjoja sekä kotiin että konserttiin. Suomalaisilta säveltäjiltä [Faltin, Wegelius, Kajanus, Sibelius, Järnefelt ja Merikanto] sain laakeriseppeleen. He rouvineen järjestivät kunniakseni juhlan konsertin jälkeen. Oli hienoa ja puheita pidettiin. Kajanus ennustaa sinfonialle kiertomatkaa Euroopassa”, säveltäjä kuvasi konsertin vastaanottoa kirjeessään vanhemmilleen.

Melartin itse piti taiteellista menestystä odottamattoman hyvänä, mutta eniten hän iloitsi saatuaan kuulla sinfonian. Se oli hänen mielestään opettavaisempaa kuin vuoden mittainen ahkerinkaan puurtaminen nuottipaperin ääressä: nyt hän tiesi mikä oli ansiokasta ja mikä heikkoa. Sinfonian käsikirjoituksessa onkin havaittavissa nuoren säveltäjän hienoinen kokemattomuus orkesteribalanssin suhteen. Myös teoksen monipolvinen syntyprosessi näkyy siinä, että erityisesti muita aikaisemmin valmistunut ensimmäinen osa sisältää paljon päälle kirjoitettuja korjauksia. Ensikonsertin jälkeen Melartin aloitti välittömästi sinfonian uudelleenmuokkauksen ja uusi erityisesti teoksen viimeisiä osia. Scherzon loppu on lyhentynyt alkuperäisestä, mutta vuoden 1904 versiossa erityisesti finaalin muoto on olennaisesti tiivistynyt.

Ensikonsertti sai kaikissa helsinkiläisissä päivälehdissä yleissävyltään kiittävän arvion: esikoissinfonian katsottiin lunastaneen ne lupaukset, joita nuori säveltäjä oli aiemmilla pienimuotoisemmilla teoksillaan kyvyistään antanut. Kaikki kriitikot pitivät varsin yksimielisesti sinfonian keskiosia parhaiten hallittuina. *Hufvudstadsbladetin* **Alarik Ugglan** kuvasi Adagiota innoittuneeksi lauluksi ja haaveelliseksi runoksi, *Helsingfors-postenin* **Karl Flodin**in mielestä osa oli suomalaisen orkesterikirjallisuuden yksi melodisesti kauneimmista ja sisäistyneimmistä teoksista. Todellisena mestariteoksena *Päivälehd*en **Oskar Merikanto** puolestaan piti Scherzoa, jota sittemmin on orkesterikonserttien erillisnumerona esitetty huomattavan paljon niin säveltäjänsä elinaikana kuin myöhemminkin. Melartin johti väliosat Turussa 1905 ja koko uusia sinfoniansa vuonna 1905 Helsingissä ja seuraavana vuonna Viipurissa; tämän jälkeen teosta ei ole enää esitetty.

Sävellyskonsertti oli merkkitapaus Melartinin uralla jo siksi, että hänen sinfoniansa oli lajityyppinsä varhaisimpia edustajia Suomessa. Sen syntyänsä ainoastaan Sibelius oli aktiivinen sinfonioiden säveltäjänä, ja tilanne jatkui tällaisena käytännössä ensimmäiseen maailmansotaan asti: Sibeliuksen rinnalla Melartin oli maamme ainoa sinfonikko.

Melartin-tutkimus on osoittanut, että esikoissinfonian taustalla on vuonna 1898 kiihkeän luomisinnon kohteena ollut c-molli-jousikvartetto. Sen oli määrä olla ”energinen ja tervehenkinen” ja andanteen sisältyä suomalainen kansanlaulu *Ol’ kaunis kesäilta*, jossa juuri oli säveltäjän tarvitsemaa ”viehättävää kevytön tunnelmaa”. Kvartetto jäi kuitenkin finaalin osalta ikuisesti kesken, ja aiheet siirtyivät muutaman vuoden päästä suurempaan teosmuotoon.

Melartinin c-molli-sinfonia on romanttisen perinteen mukaisesti neliosainen sonaattimuotoisine avausosineen. Se on täysipainoinen teos ja siten merkittävä näyttö säveltäjän kehityskaa-resta. Hengeltään se on paljonkin velkaa Tšaikovskin sinfonioidelle. Ajan kansallisromanttisiin virtauksiin Melartin on vastannut punomalla osan Scherzo triossa aiheiden kontrapunktiiksi edellä mainitun kansanlaulun *Ol’ kaunis kesäilta*. Jo tässä esikoissinfoniassa – erityisesti sen

codassa – näkyy Melartinin sävelkielen tunnusomainen piirre: huipennuksen rakentaminen yhdistämällä sinfonian eri osien teemoja tai aiheita toisiinsa taidokkaan kontrapunktisen käsittelyn avulla.

Erkki Melartin -seura on käynnistänyt vuonna 2006 Melartinin sinfonioiden puhtaaksikirjoitushankkeen edistääkseen teosten esittämistä ja muodostumista osaksi maamme elävää musiikkikulttuuria. Nykypäivän musiikkiyleisöllä tulee olla mahdollisuus kuulla Jean Sibeliuksen tuotannon rinnalla myös Melartinin lyyrisempää, suomalaisista kansanlauluista, maisemasta ja kesän idyllistä suoremmin vaikutteita saanutta sinfoniamusiikkia. Puhtaaksikirjoitushankkeen tarkoitus on helpottaa myös sinfoniaorkestereiden työtä, sillä alkuperäisiin käsikirjoitettuihin partituureihin ja äänilehtiin sisältyy virheitä, epäloogisuuksia ja tulkintaongelmia. Orkestereilta ja kapellimestareilta on aiemmin edellytetty suurta vaivannäköä saattaa sinfoniat esityskuntoon. Lisäksi Melartinin sinfonioiden 1990-luvun kokonaislevytyksessä ja historiallisissa radionauhoituksissa teoksia on lyhennetty välillä huomattavasti. Siksi on ollut tärkeä tuottaa sinfonioiden materiaalit nyt sellaiseen asuun, kuin säveltäjä ne on kirjoittanut.

Seuran päämääränä on ollut tuottaa orkesterinjohtajien ja soittajien kannalta käyttökelpoisia, sinfonioiden esittämistä palvelevia materiaaleja, ei niinkään tehdä tässä vaiheessa niistä tutkimuksellisia, kriittisiä editioita. Teosten puhtaaksikirjoituksesta on vastannut seuran hallituksen jäsen, nuottigraafikko **Jani Kyllönen**. Hanketta on johtanut seuran puheenjohtaja, Melartin-tutkija **Tuire Ranta-Meyer**. Työryhmän kolmantena jäsenenä on ollut varapuheenjohtaja, kustannuspäällikkö **Ari Nieminen**. Lisätietoja hankkeesta saa Erkki Melartin -seuran kotisivuilta <http://erkkimelartin.fi/> sekä Tuire Ranta-Meyeriltä, puh. 050 5262002 tai tuire.ranta-meyer@metropolia.fi.

Suomen Kulttuurirahasto on myöntänyt vuosina 2006, 2008 ja 2015 Erkki Melartin -seuralle merkittävän apurahan sinfonioiden puhtaaksikirjoitustyöhön. Sen ansiosta on aiemmin saatu valmiiksi Melartinin 3., 4. ja 5. sinfonia sekä *Traumgesicht*, *Marjatta* ja kuvaelmamusiikki *Väinämöinen luo kanteleen*. Sinfonioiden partituurit ovat selailtavissa ja ladattavissa Erkki Melartin -seuran sivuilla <http://erkkimelartin.fi>. Orkesterimateriaalit ovat saatavissa Fennica Gehrmanin kustantamosta (www.fennicagehrman.fi).

Kiitämme lämpimästi Suomen Kulttuurirahastoa tärkeän hankkeen rahoituksesta sekä kapellimestareita **Hannu Lintu**, **John Storgårds** ja **Tuomas Hannikainen** apurahahakemukseen liittyvistä lausunnoista.

Helsingissä 6. päivänä joulukuuta 2016

Tuire Ranta-Meyer

Jani Kyllönen